ÑAPA

AMIGOE WEEKENDBIJLAGE ZATERDAG 20 NOVEMBER 1999

INTERVIEW

"Vakbondsleider torpedeerde Gezinsvoogdij" 3

REIZEN

Overleven in de chaos van Rawalpindi 8

Nydia Ecury: 40 jaar op de planken

"Ik heb van mijzelf leren houden"

Je komt haar tegen bij alle culturele evenementen op het eiland. Uitvoeringen in Sentro Pro Arte, kunstexposities in de galeries, lezingen in de bibliotheek, muziekuitvoeringen in het CCC. Zij valt op omdat zij er altijd verzorgd uitziet, met haar keurig gekapte haar, nette jurken maar vooral mooie oorbellen, halskettingen en armbanden. Ze wordt van alle kanten begroet en je ziet aan de gezichten in haar directe omgeving dat zij iets speciaals uitstraalt. "Ik hou van mijzelf en daardoor van iedereen die er voor openstaat", zegt Nydia Ecury met een ontwapenende glimlach . "Maar dat wil niet zeggen dat ik over mij laat lopen".

Het is dit jaar veertig jaar geleden dat zij haar toneeldebuut maakte op de planken van het inmiddels verdwenen theater Roxy. Reden om daarover met haar te praten en te horen waar ze nu op haar 73ste mee bezig is.

Nydia Ecury

foto: Prince Victor

Door Norbert Hendrikse

Nydia Ecury werd op Aruba geboren als dochter van een welgestelde Arubaanse zakenman en een Curaçaose moeder. Het was een groot gezin: dertien kinderen, van wie de oudste reeds in 1924 naar Nederland vertrok om te studeren aanhet Canisius college in Nijmegen. De drie oudste zussen vertrokken naar Curaçao om te gaan studeren aan het internaat van de "zusters van Welgelegen". In 1937 ontstond er een grote leegte voor Nydia. De oudste zus was ondertussen getrouwd en op Curaçao gaan wonen en in '37 vertrokken drie zussen en twee broers naar Nederland. Eén van de jongens, Boy Ecury die in Tilburg studeerde, zou op 6 november 1944 op de Waalsdorper vlakte worden gefusilleerd wegens zijn deelname in het verzet. Hij had geweigerd de namen van zijn kameraden te noemen. "In het huis van mijn vader is er geen plaats voor een verrader", had hij de Duitsers gezegd. Zijn standbeeld staat op het naar hem genoemde plein in Oranjestad.

Heeft dit gebeuren veel invloed gehad op het leven van Nydia?

"Ja en nee. Natuurlijk is het een grote klap als je broer doodgaat. Maar ik was pas elf toen hij naar Nederland vertrok en je bent dan te jong om een echt hechte relatie met iemand te hebben. De angst die wij allen doormaakten tijdens de oorlogsjaren hebben wel een stempel gedrukt op mijn jeugd.

Nydia ging naar school op Aruba, maakte de mulo af in 1942 en ging daarna op 16-jarige leeftijd bij de Lago-olieraffinaderij, de grootste werkgever op het eiland, werken. Het was in die jaren zo dat als je in de eindexamenklas zat je twee brieven kreeg met het verzoek om te solliciteren: één van de overheid en één van de Lago. Zo schaars was het opgeleide personeel op de lokale markt.

Wanneer ben je naar Curaçao gekomen?

Ze houdt een vinger voor haar mond alsof ze een groot geheim gaat vertellen. "In 1957, op 31-jarige leeftijd. Wegens liefdesverdriet. Ik was verloofd met een Amerikaan. Wij hielden veel van elkaar, maar hij kon de stap om te trouwen niet zetten vanwege mijn huidskleur. Mijn eerste gedicht Sekura (de droogte) dateert uit die tijd. Ik hield veel van mijn vader en ben weggegaan om hem niet te laten delen in mijn verdriet. Ik zat aan tafel zowat in mijn soep te huilen. Dat kon ik hem niet aandoen. Ik besloot even weg te gaan totdat ik weer de kracht zou hebben om het leven normaal te confronteren." Dat 'even' werd tenslotte meer dan veertig jaar...

Op Curaçao ging Nydia werken als directie-secretaresse bij het juweliersbedrijf Spritzer & Fuhrmann. Eigenaar Charles Fuhrmann kende ze al omdat die naar Aruba placht te komen met een koffer vol dure juwelen. "Mijn moeder, een zeker voor die tijd zeer vooruitstrevende vrouw, was zijn eerste klant op het eiland. Hij durfde die koffer niet in het hotel achter te laten en die bleef dus bij mijn moeder staan gedurende zijn verblijf. En wanneer zij hem de sleutel van de koffer wilde geven antwoordde hij: "Als ik de koffer kan achterlaten kunt U de sleutel ook houden".

> De koffer met juwelen mocht achterblijven

Op Aruba had ik bij de Lago ook geschreven en foto's gemaakt voor de 'Aruba Esso News', die in het Engels en in het Papiamentu verscheen" Ik schreef 'human interest stories', bijvoorbeeld over de oude koster Paesch die vlak bij de kerk woonde in Noord. Hij was ook lijkaflegger en ik had bewondering voor zijn respect voor de doden maar vooral voor de 'angelito's' zoals wij kinderen noemen die zijn overleden. Hij kon ze op zo'n delicate manier mooi maken in de dood..

Ik deed daarnaast vertaalwerk voor de Lago wanneer de directie bijvoorbeeld mededelingen had voor het personeel en zorgde voor de vertaling van de notulen van vergaderingen.

Het schrijven lag mij wel zodat ik na korte tijd in dienst van Spritzer en Fuhrmann besloot te gaan werken voor het dagblad 'Beurs- en Nieuwsberichten' en met Tuyuchi (een bekende Curaçaose journalist uit die jaren red.) voor het ochtendblad 'Today'.

Ik was in die jaren nog heel verlegen, maar ik heb mijn verlegenheid kunnen overwinnen toen ik foto's moest maken van belangrijke personen zoals de gouverneur. Ik moest immers helemaal vooraan gaan staan en dacht dan alleen maar 'ik hoop dat het een goede foto wordt'. Eén foto kan ik mij nog herinneren van gouverneur Speekenbrink die bij een bezoek aan het Mgr. Verrietinstituut zijn hand legde op het hoofd van een gehandicapt jongetje. Er straalde zoveel tederheid uit dat moment dat ik heb kunnen vastleggen op de foto dat de gouverneur later opbelde voor een afdruk.

Fotografeer je nog?

"Ik ben ermee opgehouden omdat ik te weinig tijd heb. Eigenlijk zou ik het nu weer moeten gaan doen nu ik kleinkinderen heb, want kinderen zijn zo'n dankbaar onderwerp.

Je hebt ook les gegeven.

"Ja hoor. Maar ik ben eerst getrouwd en heb op mijn 35ste mijn eerste kind gekregen, een zoon en in 1964 een dochter. In dat jaar ben ik gescheiden. Ik ben toen gaan wonen aan de Cas Coraweg tegenover het Radulphus College. Twee Nederlandse vriendinnen staken vaak snel even over voor een kopje koffie en een babbeltje toen ze een cursus Engels l.o.volgden. Ik dacht bij mijzelf: zoiets zou ik ook kunnen. Ik heb bij de Lago steeds Engels gesproken en geschreven, heb in Canada een opleiding gevolgd. Ik werkte toen bij de ALM en besloot ontslag te nemen om samen met een andere Nederlandse vriendin l.o. Engels te gaan doen. Want als je wil studeren moet je dat met een makamba-vriendin doen, want die weten van aanpakken. Maar eerst hingen wij een bord bij het hek van mijn huis met de mededeling: "Niet storen. Liever geen bezoek. Studie", want mijn huis was als het Grand Central Station in New York. Iedereen die in de buurt was wipte even binnen. Je zag ze dan tot het hek komen, het bord lezen, voorzichtig naar binnen gluren en weer vertrekken".

Binnen tien maanden haalde Nydia haar l.o.-diploma en kreeg kort daarna twee aanbiedingen om voor de klas te gaan staan. In 1970 ging zij les geven aan de Martinus mavo, bleef daarnaast studeren en behaalde twee jaar later haar m.o. Engels diploma.

Was het in die jaren en op jouw leeftijd niet moeilijk les te geven aan de jeugd?

"Integendeel, ik genoot ervan. Natuurlijk waren er lastige kinderen bij. Die liet ik dan voor de klas komen om mij te 'helpen'. Als kinderen op school lastig zijn komt dat meestal omdat zij thuis niet genoeg aandacht krijgen. Dat doe ik trouwens ook als ik aan volwassenen cursus geef. Ook daar heb je mensen onder die wat extra aandacht nodig hebben. Ik richt mij dan persoonlijk tot hen."

Ben je nog steeds bezig met onderwijs?

"Zij hebben mij in 1980 gevraagd of ik wilde gaan werken bij het Centrum Leermiddelen Ontwikkeling (CLO). Er moesten voorbereidingen getroffen worden voor de invoering van Papiamentu op de lagere school. De CLO werd later de Sede di Papiamentu. Toen ik zestig werd moest ik eigenlijk uit dienst maar ik kreeg nog een contract voor een jaar".

Wat denk je over de hele discussie die nu aan de gang is over de invoering van het Papiamentu op school?

"Ik wil alleen dit zeggen. Onlangs las ik dat de beleidsmakers het aan de ouders willen overlaten in welke taal hun kinderen onderricht krijgen. Maar als de ouders niet weten waar het over gaat dan kunnen zij moeilijk een keuze maken. Wij moeten eerst met een gedegen voorlichting komen over de diverse mogelijkheden en de gevolgen daarvan. Dan pas kunnen de ouders bewust kiezen.

Ik heb mijn kinderen opgevoed in het Papiamentu en het Nederlands. Het kwam wel eens voor dat ik in een winkel Nederlands sprak met mijn kinderen. Dan zag ik mensen zich afvragen 'wie is die *makamba pretu* die Nederlands spreekt met haar kinderen', maar daar trok ik mij niets van aan. Ik hou erg veel van mijn moedertaal maar ik zie ook de beperkingen ervan in als ik mijn wereld wil verruimen. Daar heb je ook andere talen bij nodig".

Je vertaalt uit het Engels, Nederlands en Spaans in het Papiamentu. Maar bij vertalen moet je ook gevoelens kunnen vertolken in een andere taal en daarbij rekening houden met het verschil in cultuur.

"Dat is beslist zo. Ik heb bijvoorbeeld uit het Spaans het toneelstuk 'Cosas de mama y papa' vertaald in het Papiamentu 'Gai bieu ta traha sòpi stèrki'. Op een gegeven moment zegt de zoon tegen zijn vader die een avontuurtje heeft: *"Mi no sa kiko bo ta mira den e muhé ei, su kara ta yen di ploi"*. ("Ik weet niet wat je in die vrouw ziet met haar gerimpeld gezicht'). In het Spaans antwoordt de vader: *"Como la buena tierra"* ('Zoals de goede aarde'). Maar wij hebben op Curaçao geen landbouwcultuur en wij hebben hier geen 'buena tierra' zodat ik ervan moest maken: *"Rasenchi tambe tin ploi, pero ki bal un bolo pretu sin rasenchi."* ('Rozijnen hebben ook plooien, maar wat is een *bolo pretu* zonder rozijnen').

"Mijn gedichten worden ook als tweelingen geboren. Ik schrijf bijna gelijktijdig de Papiamentstalige en Engelse versie op. Het komt vanzelf, als een natuurlijke bevalling. Dezelfde emoties, maar verschillende woorden. Eigenlijk schrijf ik geen gedichten, ik krijg inspiraties en schrijf die op. Ik heb er zelf niets over te vertellen, het overkomt mij".

Veertig jaar geleden stond je voor het eerst op het toneel.

"Ja, in *'Trufaldino"* ('De Knecht van twee meesters').De Sticusa stuurde in die jaren regisseurs naar de Antillen voor de periode van een of twee jaar onder wier leiding gelegenheidsgroepen werden gevormd en toneelstukken werden ingestudeerd en opgevoerd. In de jaren vijftig heeft de onlangs overleden May Henriquez diverse stukken van de Franse schrijver Molière in het Papiamentu vertaald. *'L'Avare', Le médicin malgré lui"* enz. die onder leiding van Sticusa-regisseurs werden gepresenteerd. In 1957, ik werkte toen voor de krant, moest ik een interview maken met de regisseurs Piet en Elly Kamerman. Die vroegen mij of ik op auditie wilde komen voor het stuk dat zij aan het voorbereiden waren. Ik kreeg de rol van de vriendin van Trufaldino. Samen met wijlen Jacques Penso heb ik het stuk in het Papiamentu vertaald. Speciaal voor de regisseurs hebben wij regel voor regel in het stuk in het Papiamentu met daaronder het Nederlands opgeschreven zodat zij het precies konden volgen. Onder de Kamermans kregen wij een strenge theaterdiscipline die mij ook in het dagelijks leven van pas is gekomen. Natuurlijk had ik plankenkoorts, die heb ik nu nog maar zodra ik de eerste woorden op het toneel heb uitgesproken is dat over want ik ben zeker van mijzelf: "ik heb mijn rol ingestudeerd, voorbereid, voor de spiegel gestaan". Op het toneel ben ik niet mijzelf meer, ik ben de rol die ik speel." Toen ik klein was had ik dat met lezen. Ik droomde weg en vereenzelfde mij met de figuren in het boek. Mijn vader is ooit naar school gestapt om tegen de juffrouw te zeggen dat ik geen leesboeken meer moest meekrijgen. "Nydia leert niets van het huishouden en leest tot ze opgezette ogen krijgt..."

Een van de leukste rollen die ik heb gehad was in 1960 die van Laiza in *'Pygamlion'* in een vertaling van Shon May Henriquez. Iedereen noemde mij toen 'Laiza'

> De regie is bij ons de bottle-neck

De toneelgroep Thalia werd op 19 januari 1967 bij mij thuis opgericht. Wij waren het niet eens met de gang van zaken bij de opvoering van het stuk 'Maribel'. Ik wil niet in details treden, maar het was in ieder geval niet naar onze zin en daarom besloten wij een eigen groep op te richten. Wij hebben met Thalia tal van successen geoogst ook op internationale toneelfestivals. In 1967 heb ik het stuk *'Gai bieu ta traha sòpi stèrki'* uit het Spaans vertaald en geregisseerd. Regisseren is zwaar werk. Je kan niet overdag je gewone werk doen en dan 's avonds de regie voeren van een toneelstuk. Het is uitputtend, vooral als je tussendoor ook voor je kinderen moet zorgen. Daarom heb ik het daarna ook niet meer gedaan."

In die jaren waren er meer toneelactiviteiten dan tegenwoordig, waar ligt dat aan?

"Dat komt omdat wij toen regisseurs hadden die door de Sticusa werden uitgezonden. Nu hebben wij mensen die aan de toneelschool regie hebben gestudeerd maar voor de overheid werken en niet meer na een hele dagtaak kunnen regisseren. Het ligt niet zozeer aan financiële problemen dat er geen uitvoeringen zijn. Thalia heeft met de meeste stukken geld verdiend."

Is het ook niet het gebrek aan nieuw, jong talent?

"Neen. De regie is de grootste bottleneck. Want als je geen goede regie hebt kun je ook niet op niveau acteren. Tegenwoordig ga ik naar het theater omdat ik graag wil bijblijven en over toneel wil praten. Maar meestal ga ik tijdens de pauze teleurgesteld naar huis. Ik erger mij bijvoorbeeld aan de vulgaire taal die nodig schijnt te zijn in deze tijd.

Ik heb ook in speelfilms geacteerd maar daar hou ik niet van. Ik kan er niet tegen dat er een hele dag moet worden gefilmd voor een scène die tien minuten duurt.

Dankzij hetgeen ik van het echtpaar Kamerman heb geleerd heb ik in de jaren tachtig mijn *'One woman show'* kunnen opvoeren. Ik kon zelf mijn programma maken, mijn kostuums uitzoeken, de regie voeren, de belichting regelen, kortom ik had van alles geleerd wat mij van pas kwam."

Is dat niet dodelijk vermoeiend zo in je eentje langer dan een uur een zaal bezighouden ?

"Nee hoor. Heerlijk is dat. Ik heb ervan genoten, elke avond weer. Het publiek boeit mij op dezelfde manier als ik het publiek boei. Ik had speciaal het licht in de zaal half aangelaten. Ik wil weten wie er in de zaal zit.

Vervolg op pag. 2

Lech Walesa, de onbescheiden legende:

"Ben ik nog Solidarnosc of ben ik het niet meer"

Gdansk, een gebouw met vier torentjes naast het station. Volgens het Amerikaanse weekblad Time behoort hij tot de twintig invloedrijkste personen van deze eeuw. Lech Walesa, over hem gaat het, verkeert in het gezelschap van onder anderen Lenin, Roosevelt, Gandhi en Mandela.
Hij vindt zich thuishoren in deze galerij der groten. Zelf heeft Walesa bij herhaling gezegd, dat over vijftig jaar in elke Poolse stad ongetwijfeld een standbeeld van hem zal staan. Op de vraag wat zijn plaats moet zijn in de geschiedenis zegt de 56-jarige ex-elektriciën en oud-president evenwel: Het interesseert me niet hoe er over me wordt geschreven, hoe ik zal worden herinnerd. Ik ben religieus, niet fanatiek, wel gelovig. Ik probeer de problemen op te lossen die het leven brengt. Het komt bij mij van binnenuit."
Walesa houdt kantoor in een fraai pand naast het station van de Noord-Poolse havenstad Gdansk. Zijn kamer is ruim, maar kleurloos. Hij verblijft er zelden.

Lech Walesa (rechts) in een café te Warschau met een andere icoon van de omwenteling in '89, de Tsjechische president Vaclav Havel.

Door Twan van den Brand

Ik heb de afgelopen dagen door het land gereisd. Straks, om twee uur, vertrek ik weer naar Duitsland, volgende week naar de Verenigde Staten. Ik ben een soort van reizend ambassadeur. Dat is mijn manier om voor Polen te werken. Ik heb de Nobelprijs voor de vrede gewonnen, honderden belangrijke onderscheidingen en medailles gekregen. Ik voel me tegenover de mensen verplicht om naar buiten te treden."
Hij wordt naar zijn zeggen gedreven door zijn passie voor Polen. "Ik zat in de gevangenis en was president voor dezelfde zaak. De revolutie was niet vóór en niet ván Lech Walesa. Ik was een element, soms belangrijk, soms niet. Toen trok ik de Poolse kar, tegenwoordig duw ik de Poolse kar. Deze rol valt wat minder op."
Als de deur aan de Waly Piastowskie in Gdansk na het gesprek dichtvalt, constateert de tolk, een Pool die Walesa na staat: "Hij gedraagt zich als een legende, hij is ook een legende. En soms is hij een onbescheiden legende."

MACHT
Lech Walesa wordt bejubeld en gehoond. De herinnering aan de elektriciën, die op 14 augustus 1980 over de hekken klom en een staking gezicht gaf op de scheepswerven van Gdansk, mag nooit vervagen. Dat vinden zelfs zijn opponenten van nu. Hij heeft een belangrijke, zo niet de belangrijkste rol gespeeld in de Poolse revolutie, die in 1989 resulteerde in de capitulatie van het communisme, en die vervolgens werd geëxporteerd naar andere landen in Midden- en Oost-Europa.
Maar Walesa heeft zijn makkers uit die dagen van zich vervreemd op weg naar en tijdens zijn presidentschap van Polen, dat duurde van 1990 tot '95. Hij toonde zich in hun ogen een conservatief (als de Reagan of, hetgeen meer verbeeldingskracht vergt, de Thatcher van Warschau), soms zelfs dictatoriaal en altijd bezeten van macht.

Andrzej Gwiazda, in 1980 aan de zijde van Walesa vice-president van de vrije vakbond Solidarnosc, aarzelt geen moment als zijn opinie wordt gevraagd. "Walesa heeft op een gegeven moment een bonus gekregen van de media, van de Poolse paus en de Poolse veiligheidsdienst: hij mocht populair en beroemd worden. Dat verleidde hem er al snel toe zijn eigen weg te gaan en weg te drijven van de democratie."
Bogdan Borusewicz, door Walesa nog geprezen in zijn autobiografie De Weg van de Hoop (1987) en momenteel staatssecretaris van binnenlandse zaken, reageert: "Walesa heeft Solidarnosc onnodig verdeeld. Hij speelde voor zichzelf, terwijl hij een teamspeler had moeten zijn. Zijn presidentschap was verloren tijd."
Borusewicz, tijdens de staat van beleg in de jaren tachtig een van de leiders van het ondergrondse Solidarnosc, vindt dat Walesa 'maar beter in zijn tuin kan gaan werken'.

> 'Vooruitgang in Polen kan veel sneller'

DECRETEN
"Ik begrijp de kritiek niet als zou mijn presidentschap verloren tijd zijn geweest, als zou ik honger naar macht hebben. Ze komt toch van mensen die mij kennen, die de omstandigheden kennen", zegt Walesa. "Ik was er van overtuigd, en dat ben ik nog steeds, dat de vooruitgang in Polen sneller kon en kan. Maar het parlementaire systeem houdt ons op. Daarom wilde en wil ik een presidentieel systeem. Regeren per decreet is niet ondemocratisch, het werkt gewoon sneller. Je kunt een model als het Nederlandse niet zomaar overzetten naar Polen, dat is hier inefficiënt."
Het aanharken van de perken achter zijn huis blijft voorlopig werk voor een ander, geeft Walesa aan. Hij heeft vorig jaar een nieuwe politieke partij opgericht, de Christen-Democratische partij van de Derde Poolse Republiek, 'met het doel de komende parlementsverkiezingen te winnen'. Die hebben normaal gesproken in 2001 plaats.Nee, zegt Walesa, hij heeft de partij niet gecreëerd als politieke uitvalsbasis naar een nieuwe periode als president. Ik heb bijna alle belangrijke posten in Polen bezet, ik hoef niet zonodig een tweede keer. Kijk, ik heb toch nog de titel van president, een deel van het salaris (een presidentieel pensioen, red.) en mag nu tenminste mijn eigen keuzes maken. Ik hou van de vrijheid, ik respecteer ze. Ik praat met u omdat ik het wil, maar ik heb anderzijds de vrijheid dit gesprek onmiddellijk te beëindigen. Als president zou ik me dat niet kunnen permitteren."

ZWEMMEN
Ondanks die afhoudende woorden heeft Walesa de Poolse politici reeds wakker geschud met een kandidaatstelling onder voorbehoud. De presidentsverkiezingen zijn komend jaar. Het is natuurlijk wel zo dat ik een patriot ben. Als er een noodzaak is, zal ik dienen", verklaart hij.

Praten met Walesa is luisteren naar metaforen. "Met vrijheid is het net als met zwemmen: je kunt er alle boeken over lezen, maar dat betekent niet dat je het zelf kunt. Je moet oefenen in het water. Daar zijn we in Polen nu mee bezig."
Later, op de vraag of hij tevreden is over de resultaten van 'zijn' revolutie: "Solidarnosc heeft een grote invloed gehad. Ook in de landen om ons heen. We hebben gewonnen, dus moeten we tevreden zijn. We kampen nog wel met problemen, maar voor je een goede crawl kunt zwemmen, moet je veel water slikken. Dat doen we nu."

TANKS
En, gevraagd naar de positie van Polen ten opzichte van de landen die in '89 eveneens afscheid namen van het communisme: "Polen is de langste weg gegaan en is het verst gekomen. Iets achter ons liggen Hongarije en Tsjechië. Vergelijk Hongarije met een auto die aardig loopt en nog niet aan inruil toe is. Polen heeft de oude auto er vast uitgedaan en een nieuwe gebouwd. We rijden nu comfortabel. Andere landen zoeken nog naar de juiste auto."
De ontmoeting in zijn kantoor is er een zonder overbodige hoffelijkheid. Jezelf voorstellen, introduceren, het hoeft niet voor deze volksheld. Walesa blijft aanvankelijk aan zijn bureau geklonken, weet een kruisbeeld boven zich terwijl hij de krant leest. "Zeg het maar als u zover bent", klinkt het mompelend. Even later zwaait hij de eerste poging tot beleefdheid met een breed gebaar weg: "Laten we beginnen, we hebben belangrijkere zaken te bespreken." De oud-elektriciën noemt zichzelf 'een praktisch mens'. Een vraag die begint met 'als' laat hij onbeantwoord. "We kunnen niet zeggen wat er zou zijn gebeurd als......"
Over het tastbare verleden daarentegen praat Walesa zonder omhaal, geroutineerd ook. Wanneer zijn strijd op de barricaden aan de orde komt, zegt hij: "Ik wist vanaf het begin dat we succes zouden hebben. We waren al vaker in opstand gekomen, maar verloren de confrontaties op straat elke keer. Daar hebben we conclusies uit getrokken. In 1980 staakten we op de werf, maar we gingen niet de straat op en waren daarom moeilijk aan te pakken. We maakten duidelijk dat we niet zouden terugdeinzen, maar ook dat we niet zouden vechten. Er lagen een miljoen Sovjet-soldaten in Polen, er stonden atoomwapens. We zeiden: Russen, als jullie met je tanks komen, dan sturen wij onze meisjes. Die zullen jullie bloemen geven en zeggen: we houden van jullie. Maar werken, nee, we willen alleen nog werken in een vrij land."
Het was een meesterzet, zoals de revolutie in Polen een meesterwerk was, beoordeelt Walesa. Bezie het resultaat. Open grenzen, vrijheid van religie, burgerrechten. Alle vrijheden van nu, de markteconomie, ze zijn het gevolg van de grootste en mooiste overwinning in de geschiedenis. Er werd geen enkel schot gelost. De mensen hebben er onvoldoende respect voor omdat er geen bloed vloeide. Het is de generatie die de revolutie heeft bewerkstelligd, die nu verdeeld is. Dat is ook wel begrijpelijk, omdat zij de prijs betaalt, zorgen kent. De volgende generatie echter zal de revolutie zeer kunnen waarderen."

VERDEELDHEID
Walesa ziet vele redenen voor het succes van Solidarnosc. "Het communisme liep op zijn laatste benen. Het was politiek en economisch aan zijn einde. Wij vonden een weg om uit het systeem te treden. Ik moet zeggen dat we veel geluk hadden met de Poolse paus, Johannes Paulus II, die ons in 1979 bezocht. Hij gaf hoop, hij wees de weg. De paus had een onmeetbare rol, misschien wel de grootste. Ik ben de leider van de strijd geweest, dus ik mag dat zeggen."
"De eerste stap in de geschiedenis van Solidarnosc was de machtsovername. Die gebeurde onder mijn leiding. Vervolgens moest er een nieuw systeem worden opgebouwd. Daar ben ik mee begonnen en dat gaat nog steeds verder. Zo'n proces kost tijd."
"Natuurlijk," zegt hij, "was ook de alliantie tussen arbeiders en intellectuelen belangrijk voor de overwinning van Solidarnosc. Solidariteit betekent immers samenwerking. Maar zoals u weet zijn de veranderingen voor een groot deel achter de rug en is er in deze fase weer volop verdeeldheid."

> 'Als er een noodzaak is, zal ik dienen'

Het door hem geprezen kapitalisme kan volgens Walesa (nog) niet worden gebouwd op solidariteit. "Misschien in de toekomst, ver in een nieuw millennium. Kapitalisme zelf geeft al aan: iemand is sterker, iemand is slimmer dan een ander."
Aan het eind van het gesprek glimlacht Walesa en geeft hij zowaar enige twijfel weer. Nee, de schroevendraaier die hij altijd bij zich zou dragen, als verbondenheid met het verleden, kan hij niet laten zien. "Net van jasje gewisseld", zegt hij. "Maar natuurlijk voel ik me nog altijd een werfarbeider, zoals ik me ook altijd verbonden zal blijven voelen met Solidarnosc. Hoewel... ik voel me verbonden met het oude Solidarnosc, niet met de huidige vakbond. Ik kan verschillende zaken niet accepteren. De combinatie van uitvoerende politieke macht en vakbondsmacht bijvoorbeeld." Het lijkt een verwijzing naar zijn opvolger als leider van Solidarnosc, Krazlewski, die tevens de sterke man is van de conservatieve regeringspartij AWS. Bovendien geldt hij als de voor de hand liggende presidentskandidaat van die coalitiepartner.

Als zodanig is Krazlewski een concurrent op weg naar het presidentschap. "Och, ik ben het met meer zaken binnen de bond niet eens", vervolgt Walesa. "Ik heb zelfs een punt bereikt waar ik, ondanks de verbondenheid, mezelf de vraag moet stellen: ben ik nog Solidarnosc of ben ik het niet meer."

Nydia Ecury: 40 jaar op de planken

(vervolg van pag. 1)

De Kamerman's hadden er een hekel aan als wij tussen de gordijnen gluurden. Maar in Sentro Pro Arte gingen wij op onze buik liggen om onder het gordijn te kunnen kijken. Zo zag ik op een avond een jong Curaçaos meisje met een oudere man die zijn hoed en zijn zonnebril ophield. Ik dacht dat is papa, die door zijn dochter is meegetroond naar het theater.

En wij waren er blij om, want als die man over de drempel was dan zouden er wel meer volgen. Ik wil niet alleen die mensen in de zaal zien van wie ik weet dat ze al tientallen toneeluitvoeringen hebben gezien in Amsterdam, Caracas of New York. Ik wil ook nieuwe gezichten zien. En die man met de hoed was een signaal..."
Weet je trouwens wat ik de leukste reactie vond op mijn *'One woman show'*? Op de scène waarin ik kritiek lever op mijzelf. Want dat hebben wij nodig, zelfkritiek want daarmee ontwapen je je tegenstanders en werk je aan jezelf. Ik heb mijn kinderen geleerd dat wij uit liefde elkaar kunnen bekritiseren ook wat het uiterlijk betreft. Dat heb ik weer van mijn moeder, op haar 88ste ging ze nog naar de schoonheidssalon. Misschien vind je daarom dat ik er altijd zo keurig uitzie."

Je schrijft, vertaalt, acteert, maar je hebt ook belangstelling voor allerlei andere cultuuruitingen, want wij zien je bij zowat alle culturele evenementen op het eiland. Het lijkt erop alsof culturele expressie een deel van je bestaan is geworden.
"Ik heb van de schilder Jose Maria Capricorne geleerd dat in de kunst de ene discipline de andere complementeert. Hij heeft mij ooit uitgenodigd om een van zijn exposities te openen, waarop ik vroeg waarom hij niet liever een echte kenner van beeldende kunst benaderde. Hij vertelde mij toen dat alle schilderijen bij die tentoonstelling gebaseerd waren op één anoniem liefdesgedicht. Ik ben toen met hem gaan kijken in zijn atelier te Bandabou . Onderweg had ik het over een door hem geschilderd portret van zijn overleden zoontje op weg naar de hemel op een hobbelpaard. En hij zei: 'Hij is op een goede plek, want daar ga ik ook eens naar toe'. Ik ook, antwoordde ik. En toen ik de schilderijen voor de expositie zag werd mij duidelijk wat hij bedoelde: een ontmoeting tussen diverse geesten. Een nieuw licht dat is gaan schijnen".

Waar ben je zelf nu mee bezig?
" Ter gelegenheid van mijn veertigjarig toneel en literair jubileum heb ik een bundel van vijftig gedichten vertaald voor 'Amnesty International. Zij zijn ontleend aan het boekje *'Vrijheid hoe merk je het?'* door mij vertaald tot *'Libertat bo tei?'* Het boekje krijgt een bloedrode kaft met een witte kooi erop waaruit een duif wegvliegt. Mooi vind je niet?"
Ik ben ook bezig met autobiografische verhaaltjes. De Nederlandse auteur Jan Brokke heeft mij opgedragen deze zo spoedig mogelijk uit te geven".

Bij het uitlaten ontmoeten wij aan de deur een volgende gast die spontaan wordt begroet. Nydia lijkt klaar voor nog een uurtje praten over de dingen die haar bezighouden. Is Grand Central Station verhuisd van de Cas Coraweg naar de Carawaraweg?